LIETUVOS ARCHITEKTŲ RŪMŲ
VILNIAUS REGIONINĖS ARCHITEKTŪROS TARYBOS
IŠVADA

2024 m. rugsėjo 18 d.,
Vilnius

Posėdžio pirmininkas – Dalia Dijokienė.
Posėdžio sekretorius – Nojus Kiznis.

Vilniaus regioninės architektūros tarybos (toliau – Taryba) nariai, dalyvavę priimant sprendimą: Dalia Dijokienė, Tomas Lapė, Gintaras Čaikauskas, Algimantas Pilučas, Algimantas Neniškis, Vaidotas Kuliešius, Tumas Mazūras, Algirdas Umbrasas.

Nuo projekto svarstymo uždaroje posėdžio dalyje nusišalinę Tarybos nariai: Algimantas Pilučas (2 projektas).

Prašymo pateikėjai: Vilniaus miesto savivaldybė, Monika Zemlickaitė.

Posėdis vyko 2024 m. rugsėjo 12 d. mišriu būdu (Lietuvos architektų rūmų posėdžių salėje (Kalvarijų g. 1, LT-09310 Vilnius)) ir nuotoliniu būdu „Zoom“ platformoje (Meeting ID: 221 659 1057).
Posėdžio vaizdo, garso įrašai: darytas 1 (vienas) garso įrašas „2024-09-12 Vilniaus RAT.mp3“ (įrašo trukmė 03:40:37).

I. NAGRINĖJAMI KLAUSIMAI

2024 m. rugsėjo 12 d. prie Lietuvos architektų rūmų veikianti Vilniaus regioninė architektūros taryba svarstė Monikos Zemlickaitės prašymą „dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje projektuojamų objektų, kurių architektūrinėms ir urbanistinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti konkursus“ (toliau – Projektas):

Prie prašymo pateikti dokumentai:
1. Sprendimo projektas („dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje projektuojamų objektų, kurių architektūrinėms ir urbanistinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti konkursus“);

2. Priedas nr. 1 (Zonavimo schema).

Projekto svarstymas vyko tokia tvarka: viešoje Tarybos posėdžio dalyje Projektą pristatė Vilniaus miesto vyr. architektė Laura Kairienė. Pasisakė, klausimus uždavė Tarybos nariai, projektuotojai atsakė į klausimus, vyko atvira diskusija tarp posėdžio dalyvių. Paskui vyko uždara Tarybos posėdžio dalis, kurioje Tarybos nariai išdėstė savo argumentus ir pateikė išvadas.

II. PRAŠYMO NAGRINĖJIMUI REIKŠMINGOS APLINKYBĖS

<u>Pateikti duomenys:</u>

PAVADINIMAS: Architektūrinių konkursų rengimo tvarka („dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje projektuojamų objektų, kurių architektūrinėms ir urbanistinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti konkursus“).
RENGĖJAI: Vilniaus miesto savivaldybė.

Vilniaus vyr. miesto architektės Lauros Kairienės pristatymas:

- Pristatomos Prancūzijos, Vokietijos, Šveicarijos, Suomijos, Ispanijos, Italijos, Danijos, Norvegijos architektūrinių konkursų praktikos.
- Apžvelgiama įstatyminė Lietuvos bazė. Trūksta konkursų monitoringo, nėra platformos, kur būtų matyti kiek, kokių konkursų vyksta, kokios jų stadijos ir rezultatai. Nėra apibrėžta ką laikome konkurso pabaiga – ar nugalėtojo paskelbimą, ar sutarties pasirašymą (t. y. realių darbų pradžią)? Trūksta skaidrumo ir atvirumo privačiuose, kviestiniuose konkursuose. Pasitaiko atvejų, kai paskelbiamas laimėtojas, bet jo projektas nėra įgyvendinamas.
- Esamoje situacijoje egzistuoja dvi zonos. Siūlomu pokyčiu Vilniaus centrinėje dalyje esanti zona suskaidoma į daugiau smulkių zonų. Senamiestyje būtina turėti kitus kriterijus – čia architektūriniai konkursai turi būti rengiami bet kokiu atveju. Antroje zonoje nustatoma konkurso riba – nuo 2000 kv. m. Trečioje – 5000 kv. m.
- Dar vienas svarbus pokytis – nebelieka ekspertinio vertinimo kaip konkurso alternatyvos.
- Ruošiant projektą, gauta Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) pažyma, kuria rekomenduota nustatyti objektyvius ir aiškius kriterijus, apibrėžiant atvejus kada (ne)reikalingas konkursas. Taip pat, rekomenduota konkursus senamiestyje organizuoti ir vidiniuose kiemuose esantiems pastatams (projekte siūlyta konkursuoti statinius prie gatvių ir (ar) viešųjų erdvių).
- Klausimai diskusijai. Ar reikia konkursų religinės paskirties pastatams, kaip elgtis tipinių statinių (mokyklos, darželiai, kt.) atvejais, ar konkursai turėtų vykti ir vidiniuose Senamiesčio kiemuose vykstantiems pokyčiams.
- Pristatomi LNTPA, LAR pasiūlymai.

Tarybos narių pasisakymai, klausimai, atvira diskusija tarp posėdžio dalyvių:

- Tarybos narys klausė, kaip keisis konkursų skaičius priėmus naują tvarką? Atsakoma, kad neskaičiuota.
- Pastebima, kad organizuojamų konkursų skaičius proporcingai susijęs su jų verte. Konkursuose dalyvauja visa rinka, daugėjant konkursų skaičiui, rinka pervargs, skirs mažiau laiko projekto ištobulinimui. Be to, didžiausia plėtra vyksta ne Senamiestyje ar Žvėryne, o toliau esančiuose rajonuose, ten reikalinga daugiausia dėmesio. Atsakoma, kad iš pradžių bus siekiama atlikti naujos tvarkos monitoringą ir atitinkamai ruošti dokumentus kitoms teritorijoms.
- Pastebima, kad jei organizuojamas konkursas, surenkama komisija, kuri išrenka laimėtoją, tai konkurso rezultatas laikytinas kokybišku, nes kam organizuoti konkursą, jei jie nekokybiški. Be to, ar tikrai reikia organizuoti tiek daug architektūrinių konkursų. Gal geriau turėti kelis konkursus, kurie būtų savotiška šventė ir vyktų konkurencija, negu paversti konkursą į procedūrą, kuri nieko neduoda. Atsakoma, kad kartais konkursai iki galo neįvyksta, būna neskaidrūs. Būna atvejų, kai įvyksta konkursas, bet ignoruojamas jo rezultatas.
- Pastebima, kad konkursų organizavime trūksta grįžtamojo ryšio. Didele problema tampa užduoties apibrėžimas, kuris yra nepakankamas.
- Vilniaus miesto savivaldybė prašo tarybos padėti suformuoti kriterijus ir metodus kaip reiktų apsibrėžti skirtingas zonas konkursų sąlygoms.
- Kyla klausimas, ar tikrai zonavimas yra pakankamai tiksli priemonė apibrėžti konkursuojamus projektus. Pavyzdžiui, ar tikrai visi pastatai antroje zonoje, viršijantys 2000 kv. m. yra svarbūs valstybės požiūriu? Tarybos nario nuomone, objekto svarba priklauso ne tik nuo kvadratūros. Kartais nedidelis objektas daro didelę įtaką, o kartais pastatas gali formuoti foną, taigi svarbi jo vieta. Objektai turi būti svarbūs urbanistiniu atžvilgiu.
- Atsakoma, kad prie STT pažymą, buvo dalinimas ne zonomis, bet pagal vietą (sankryžas ir t.t.), bet STT toks skirstymas netiko, nes nėra pakankamai tikslus ir aiškus.
- Tarybos narys teigė, kad nėra racionalu, kad komisijos nariams yra keliami ne tik kvalifikaciniai, bet ir patirties reikalavimai. Pateiktas pavyzdys, kai architektas negali būti komisijos nariu, nes per pastaruosius kelis metus nebuvo suprojektavęs visuomeninio pastato, nors jo kūrybinėje biografijoje yra daugybė seniau projektuotų pastatų.

- Tikslinamasi, ar priėmus svarstomus pakeitimus, nebelieka konkursų vengimo einant į ekspertų tarybą. Atsakoma, kad taip.
- Tarybos nario nuomone, vien zonomis šio klausimo išspręsti neįmanoma. Yra svarbių taškų, kur objektas atsiranda audiny kaip kontrastingas savo dydžiu arba funkcija ir reikalingas konkursas, nors zona nesvarbi. Zona sufleruoja, bet nenusako vietos. Kvestionuojama STT kompetencija vertinti architektūrinius ir urbanistinius klausimus.
- Patariama remtis užsienio geraisiais pavyzdžiais. Kopenhagoje yra atskira institucija atsakinga už konkursų organizavimą. Atsakoma, kad savivaldybė negali imtis šios užduoties, reikia atskiros institucijos.

III. TARYBOS ARGUMENTAI

Taryba vertino architektūrinių konkursų rengimo tvarkos projektą. Tarybos nuomone, naujo dokumento priėmimui trūksta pagrįstumo, nes iki šiol neatliktas galiojančios konkursų tvarkos monitoringas. Projekte pateiktas konkursavimo tvarkos zonavimas atsižvelgiant tik į ploto kriterijų nėra pakankamas, rekomenduojama apibrėžti kokybinius kriterijus ir jų hierarchiją.

Nors Vilniaus miesto savivaldybė tikisi, kad išplėtus konkursinių objektų sąrašą pavyktų pakelti bendrą rengiamų projektų architektūrinę kokybę, tačiau siūlomi pakeitimai gali turėti ir priešingą rezultatą nei siekiama, nes projektuotojų resursų sukoncentravimas į didesnį kiekį mažesnių objektų, paneigia konkursų esmę – užtikrinti ypatingos svarbos objektų kokybę. Kitaip sakant, konkurso procedūra nesukuria papildomų kompetencijų ir nekelia architektūrinio lygio, o jį perskirsto, sukoncentruoja jautriausiose vietose. Tai reiškia, kad nukreipdami dėmesį į smulkesnius objektus, skirsime mažiau dėmesio svarbiausiems.

Konkursai neturėtų būti vienintelis būdas siekti kokybiško sprendinio, nes ir jie turi trūkumų: 1) konkurso procesas idealus tik tuo atveju, kai statytojas turi konkrečią programą ir užduotį, tačiau ieškant teritorijos potencialių galimybių, toks procesas ne visuomet gali būti tinkamas; 2) dažnai originaliausi ir tvariausi sprendimai gimsta tik glaudžiai bendradarbiaujant vystytojui ir architektui, o ne formaliai taikant teoriškai tvarius sprendimus, dėl to toks kelias neturėtų būti eliminuojamas; 3) konkurso metu išrinktas projektas įteisina sprendinį kaip gerą nepriklausomai nuo jo kokybės. Suabsoliutinta konkursų tvarka neskatina bendradarbiavimo ar dialogo kultūros, o priešingai nuasmenina užduotį, sprendinius bei vertinimą.

Taryba nepritaria projekto 3 punktui („Nustatyti, kad šis sprendimas netaikomas tipiniams (kartotiniams) statinio projektams, kuriems tikslingai teisės aktų nustatyta tvarka buvo rengtas tipinio (kartotinio) statinio architektūrinis konkursas.“). Tokios išimties neturėtų būti, nes kiekvienas projektas turi būti priderintas prie aplinkinio konteksto, jam individualiai suprojektuotas. Tuo tarpu, projektai tik techniškai „pririšami“ prie vietos mažins architektūros kokybę.

Esant nurodytiems trūkumams Vilniaus regioninės architektūros tarybos rekomendacija pateiktam dokumentui nėra teikiama.

Be to, taryba atkreipė dėmesį, kad dokumentai yra keičiami per dažnai, nevykdoma sistemingas priimtų tvarkų veiksmingumo monitoringas. Atkreiptas dėmesys į poreikį mažinti konkurso sąlygų detalumą. Siūloma atsisakyti perteklinių rekomendacijų dokumentuose ir palikti projektuotojams laisvę vadovautis tik teise. Taip pat, siūloma aiškiau formuluoti konkurso uždavinius (pvz., jei konkurso tikslas urbanistika, konkurse fokusuotis į šį faktorių, o ne fasadų raišką ir t.t.). Tuo pačiu, prioritetas turėtų būti teikiamas atviriems konkursams, nes jie suteikia galimybę pasirinkti iš didesnio skaičiaus pateiktų architektūrinių idėjų, todėl Vilniaus miesto savivaldybė galėtų skatinti vystytojus rengti atvirus, o ne tik kviestinius konkursus. Galiausiai, tarybos narys pastebėjo, kad Vilniaus miesto savivaldybės paruoštame dokumento projekte nėra nuorodų į Architektūros įstatyme apibrėžtus architektūros kriterijus.

IV. TARYBOS IŠVADOS

Vilniaus regioninė architektūros taryba, išnagrinėjusi pateiktą prašymą „dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje projektuojamų objektų, kurių architektūrinėms ir urbanistinėms idėjoms įvertinti privaloma skelbti konkursus“, teikia išvadas:

1. Naujo dokumento priėmimui trūksta pagrįstumo, nes iki šiol neatliktas galiojančios konkursų tvarkos monitoringas. Projekte pateiktas konkursavimo tvarkos zonavimas atsižvelgiant tik į ploto kriterijų nėra pakankamas, rekomenduojama apibrėžti kokybinius kriterijus ir jų hierarchiją. **Esant nurodytiems trūkumams,**

Vilniaus regioninės architektūros tarybos rekomendacija pateiktam dokumentui nėra teikiama. Vadovaujantis LR Architektūros įstatymu, negavus RAT rekomendacijos dokumentas negali būti teikiamas savivaldybės tarybos sprendimo priėmimui.

2. Taryba nepritaria projekto 3 punktui („Nustatyti, kad šis sprendimas netaikomas tipiniams (kartotiniams) statinio projektams, kuriems tikslingai teisės aktų nustatyta tvarka buvo rengtas tipinio (kartotinio) statinio architektūrinis konkursas.“). Tokios išimties neturėtų būti, nes kiekvienas projektas turi būti priderintas prie aplinkinio konteksto, jam individualiai suprojektuotas. Tuo tarpu, projektai tik techniškai „pririšami“ prie vietos mažins architektūros kokybę.

Posėdžio pirmininkas _____ Dalia Dijokienė

Posėdžio sekretorius _____ Nojus Kiznis